

समाधी योग, सकर्मक यंत्र की स्टॅटीस्टीकल यक्ष?

(आशिष महाबळ - LAMAL 4 Oct 2008 विषय: खेळ)

अनिकेत, बाजीकोवा, चंदर, डेविड आणी नेव्हिल ठरल्याप्रमाणे महिन्याच्या पहिल्या शुक्रवारी चंदरकडे जमले होते. रीडर्स डायजेस्टचे लॉजिकचे कोडे बनवता यावे इतके त्यांचे आचार-विचार आणी आयुष्य वेगळी होती. नमुनेच घ्यायचे झाले तर सध्या ते जरी पॅसाडेना मध्ये भेटत असले तरी केवळ अनिकेत मुळचा कलिफोर्नियात होता. अजुन दोघे भारतीय, एक जपानचा तर एक इस्ट कोस्ट वरील. अनिकेत बाय चॉइस शाकाहारी होता तर चंदर तत्व म्हणुन. नेव्हिल इंजीनीअर होता, डेविड व्यापारी होता, बाजीकोवा शिक्षक होता तर इतर दोघे आधि उच्च शिक्षणाच्या पदव्या कमावुन आता शेअर्सच्या उलाढाल्या करत. त्यांची धर्माबद्दलची मते देखील भिन्न होती. असे सर्व जरी असले तरी एक समान दुवा म्हणजे पटरखेळांची व्यसन म्हणता येईल इतकी आवड. चंदर अविवाहीत असल्यामुळे त्यांचा अड्डा त्याच्याकडे जमत असे. खेळांमध्ये ते नेहमी खऱ्या आयुष्याशी असलेल्या, आणी अनेकदा नसलेल्याही समांतरता शोधत असत. अगदी खऱ्या आयुष्याचे भान विसरुन. बऱ्याच आधि ते पाचहीजण या निष्कर्षाप्रत येवुन पोहोचले होते की हे खेळ पुर्णपणे तार्कीकरित्या खेळुन काही फायदा नाही. इतर लोक तर्कच न्हवे तर कारणमिमांसेचा पदर सोडुनदेखील कुठल्याकुठे पोचु शकतात. आज ते गढले होते स्कॉटलंडयार्ड खेळण्यात. खेळ हे चुरस निर्माण करण्याकरता, मनोरंजनाकरता बनवले जातात. त्यामुळे त्यात शक्याशक्यतेचा अंश असतो तसाच खऱ्या आयुष्यात कितपत असतो हा प्रश्न त्यांच्यापैकी प्रत्येकालाच अनेकदा पडला होता. ते सत्याच्या किति जवळ होते हे त्या एका ब्रह्मदेवालाच ठाऊक.

ब्रह्मदेवांनी विश्वाचे बस्तान बसवल्यानंतर तो विधिलिखिताप्रमाणे त्याच्या एका दिवसानंतर झोपायला गेला. ब्रह्मदेवाचा एकच दिवस जरी असला तरी अर्थात मानवाची त्यात १००० महायुग लोटली होती. कृत, त्रेता, द्वापार अन कली युगात हळुहळु होत गेलेली अधोगती पाहुन आधी तो हळहळायचा, पण मायेची कांडी फिरल्याप्रमाणे जेव्हा पुन्हा सगळे सुरळीत व्हायचे तेव्हा तो हुरळुनदेखिल जायचा. पण हे काही महायुगेच चालले. नंतर त्याला त्या सर्वांचा कंटाळा येवु लागला. त्यांनी 'बदल हवा' अशी विष्णुची प्रार्थना केली. आधी तर विष्णुने ते हसण्यावारी नेले. पण जेव्हा ब्रह्माचा इन्सिस्टंस दिसला तेव्हा तो मंद स्मीत करुन म्हणाला: "विधीलिखित हे लिखित असे काही नसुन केवळ निसर्गनियम असतात. निसर्ग म्हणजे माझीच माया जरी असली तरी निसर्गात मी देखील ढवळाढवळ करु शकत नाही. जशी माया माझ्यामुळे आहे तसाच मी मायेमुळे आहे. तरी पण, तु म्हणतोच आहेस तर ठिक आहे. रात्री जेव्हा झोपशील तेव्हा तुझ्या स्वप्नात माझे काही नास्तिक भक्त येतील - हो, आस्तीक काय आणि नास्तिक काय, सर्व माझे भक्तच. नारदाला पण तुझ्या मदतीला पाठवतो. अखंड विश्वात माझी माया प्रत्यक्षात अनुभवली आहे अशा दोनच व्यक्ती आहेत आणी नारद त्यापैकी एक आहे."

रात्री स्वप्नांच्या उत्कंठेनी बराच वेळ ब्रह्माला झोप लागली नाही. सकळी जरा उशीराच नारदाच्या

‘नारायण नारायण’च्या गजरांनी त्याला जाग आली ती जरा कन्फुस्डावस्थेतच. दुर्बोध रोगावर स्वप्नाचे रामबाण औषध मिळाले असल्याचा भ्रम क्षणार्धात विरून गेला. एका स्वप्नाऐवजी ब्रह्माच्या चारही डोक्यांना वेगवेगळ्या स्वप्नांची स्मृती होती. एकात आइनस्टाईन ‘रिलेटिवीटी’ बदल सांगून गेला होता, एकात बोह्र ‘क्वाण्टम मेकॅनिक्स’ बदल, एकात हाईसेन्बर्ग ‘अन्सर्टन्टी’ बदल तर एकात कॉनवे ‘गेम ऑफ लाईफ’ बदल. बाकी तपशिल काही आठवत न्हवता. हे जेव्हा त्याने हतबुद्ध होउन नारदाला विशद केले तेव्हा तो उद्गारला: "नारायणाची लीला अगाध आहे. चार-चार अंशावतारांचा एकाच दिवशी दृश्यांत! त्यांनी तुम्हाला ऐरावताच्या चार अंगांचे दर्शन घडविले आहे. मी वीचारच करत होतो की मला तुमच्याकडे का पाठवले असावे. या पुर्ण रहस्याचा उलगडा करण्यात मजा येणार. पाहूया हे रहस्य आधि तुम्ही सोडवता का मी. पहिला दुवा मी देतो, पण नंतर मात्र आपले दुवे आपणच शोधायचे. कॉनवेच्या ‘गेम ऑफ लाईफ’ वरून पहीला सुगावा मिळाला. जरूर त्यांना अस वाटतय की मी तुम्हाला येथील नवी नॉन-अलाईड गेम रूम दाखवावी. तीथेच ही सेलेस्टीयल ट्रेजर हंट साकारणार. तीथे आज नेमका स्कॉटलंड यार्ड चा पट जमणार आहे. त्यात बरोब्बर चार डिटेक्टीवरूपी खेळाडू एका चोर रूपी रहस्याच्या मागे लागले असतात. चला, निघुया लगेच."

हा नॉन-अलाईड गेम रूम काय प्रकार आहे या ब्रह्माच्या प्रश्नावर नारद म्हणाला: "बहुतांश खेळ प्रांतिय असतात. जे खेळ वैशीक असतात त्यांचे संकेतार्थ भिन्न प्रांतियांकरता भिन्न असतात. असे खेळ खेळीमेळीच्या वातावरणात पाहता व खेळता यावे म्हणून या नॉन-अलाईड गेम रूम ची स्थापना ईक्स्टीलटन या आझटेक अतिमानवाने केली. तिथे तुम्हाला अनेक केवळ दोनच हात असलेले अतिमानव सुद्धा दिसतील. अर्थात परधर्मिय."

खेळाच्या वेळी जेव्हा ते तिथे पोचले तेव्हा तिथे सेंट जॉन, तिर्थकार पार्श्वनाथ, शंकराचार्य आणी इतर अनेक महारथी आधिपासुनच हजर होते. खुद्द ब्रह्माला तिथे पाहून अनेक नजरा त्यांच्याकडे वळल्या. नरदाने लगेच सारवासारव केली की पुढच्या कल्पात भगवंताला नवे फिचर्स ऍड करायचे असल्यामुळे नव्या कल्पनांना अंतिम स्वरूप देण्याकरता ब्रह्मदेवाचा हा फेरफटका आहे.

आज डेव्हीड चोर बनला होता आणी लंडनभर त्याला पकडण्याकरता इतर चौघे बस, ट्रेन, टॅक्सी व होड्यांचा वापर करून त्याचा मागोवा घेत फिरत होते. खेळाच्या सुरुवातीला प्रत्येक वाहन प्रकाराचे ठरावीक तिकिटे प्रत्येक डिटेक्टीव्हला मिळतात. चौघांपैकी कोणीही एखादे तिकिट वापरले की ते चोराला प्राप्त होत असे. चौघे असुनही एकट्या चोराला पकडणे सोपे नसते कारण चोर दर पाचव्या खेपेलाच केवळ पटावर अवतिर्ण होऊन दर्शन देत असे. डिटेक्टीव्ह मात्र कुठे आहेत हे त्याला सततच दिसत असते. आपण पटावर कुठे पहातो आहोत हे कळु नये म्हणून डोळ्यांवर चढवण्याकरता चोराजवळ एक व्हायजर असतं. कोणता मार्ग घेतला तर त्याच्या पर्यंत पोचु याबाबत अनिकेत, बाजीकोवा, चंदर आणी नेव्हिल यांच्यात सतत खलबतं आणी वादविवाद सुरु होते. विसाव्या खेळीपर्यंत बाजीकोवाला आपण चोराच्या जवळ आहोत असे वाटत होते. खुप काळजिपुर्वकतेने त्याने बस, ट्रेन स्टेशन्स ई. चा आणी चोराच्या आधिच्या स्थानांचा अभ्यास करून आपला मार्ग आखला होता. पण चोर जेव्हा थोडा दूरवर अवतरला

तेव्हा मात्र त्याचे मन शंकीत झाले. एका कुठल्यातरी छोट्याश्या पर्टर्बेशन मुळे पुढचे सगळे बदलले होते.

इकडे जॉनला त्याचे मॅथ्यु, मार्क आणि ल्युक बरोबरचे दिवस आठवले. स्वतःला तो बाजीकोवा च्या ठिकाणी कल्पु लागला होता. असेच ते चौघे नझरेथला येशुच्या मागे फिरत असत. असा विचार मनात येतो न येतो तोच त्याने तो आतल्याआत दाबला: 'काय, आपण एका चोराची आणि येशुची तुलना करतो आहोत? धिक्कार असो'.

शंकराला मात्र अशा विचारांचे वावडे न्हवते. एखाद्या वादविवादात असल्याप्रमाणे त्याने थेट आपला मुद्दा मांडला: 'चोर-बीर प्रकार आपल्याला आवडत नाहीत. आपण याचे पॉझीटीव्ह रूप का घेवु नये? डीटेक्टीव्ह चोराच्यामागे लागले आहेत असे न समजता काही भक्त हरीला प्राप्त करण्याकरता त्याला शोधताहेत असे का समजु नये? हरिला सतत भक्तांची जाणीव असते. भक्त मात्र त्यांचा मार्ग चाचपडत असतात. चार वाहनं म्हणजे प्रभु पर्यंत पोचण्याचे चार मार्ग.'

ब्रह्मदेवाकडे एक तिरकी नजर टाकुन पार्श्वनाथ बोलला: 'हा चार डोक्याचा हरि जास्त योग्य वाटतो चौघांचे ध्येय म्हणुन. ध्येय जरी एकच असले तरी प्रत्येकाकरता त्याचा मुखडा वेगळा असतो.' हा विचार ब्रह्माच्या मनालाही चाटुन गेला असल्यामुळे तो खुश झाला. व्हायजरप्रमाणेच उपयोगी पडणार्या आपल्या चार काळ्या गॉगल्स मागे आपल्या डोळ्यांमधील आनंद लपवीत त्याने मनातल्या मनात स्वतःचीच पाठ थोपटली. तो आनंद मात्र क्षणभरच टीकला. नारद आपल्या प्रभुप्राप्तीच्या कठोर पण तशा असफल तपस्येची आठवण येऊन म्हणाला: 'पण प्रभु असा भक्तांपासुन दुर पळाला नाही तर जास्त मजा येईल. नाही का गडे?' आपले एस. वाय. चे मॉडेल अजुन प्रगल्भ बनवण्याच्या प्रयत्नात असलेल्या शंकराचार्यांनी नारदाचा हा वाद धुडकावुन लावला. ते म्हणाले: 'मी माण्डली आहे ती ऍनॉलॉजी आहे. ती तिच्या उपयोगीते पलीकडे ताणायची नसते'.

अनिकेत चोराच्या अगदी जवळ पोचला होता. त्याचा आधिचा प्रोग्रेस पाहुन ईकडे नारद स्वतःला त्याच्याबरोबर आयडेन्टीफाय करु लागला होता. अगदी हातातोंडाशी आलेला चोर टॅक्सीची तिकिटे संपल्यामुळे मात्र अनिकेतच्या हातातुन निसटला. हरिप्राप्तिचा मार्ग खुंटल्याचा नारदाला पुनःप्रत्यय झाला.

एकेक करुन इतरही वेगवेगळ्या ठिकाणी अडकले आणि संपले आणि खेळाच्या शेवटी हरि मोकळाच राहिला. सगळा खेळ खल्लास. हरि प्राप्त का झाला नाही या बदल सर्वांचे नॉन-अलाईड गेम रूममध्ये तर्क-वितर्क सुरु असतांनाच डेव्हीडने उतरवलेले व्हायजर डोळ्यांवर चढवुन चंदरने अनाउंस केले: 'मी आता चोर बनणार. या पकडा मला'. हे पाहुन: 'पुनर्जन्म! आणि हे काय अघटीत - देव माणुस बनतो आणि माणुस देव! चमत्कारच म्हणायचा' असे स्तिमीत व दिग्मुढ उद्गार वेगवेगळ्या धडांवर असलेल्या मुखांमधुन ऐकु आले.

तितक्यात चोहीकडुन विष्णुचा गंभीर पण त्याचवेळी मन शांत करणारा आवाज आला: "होय. तुमचा डेटा

थेअरीला फीट झाला नाही तर थेअरी बदलावीच लागते. मस्जीदीत राम नाही सापडला तर तो सेतुत सापडतो. शेवटि काय, सगळा एक खेळच आहे. पण खेळात असतो तेंव्हा तो सिरिअसली घ्यायलाच हवा. चला, आपण आपली कामे करावी. नाहीतरी भक्त तयारच असतात म्हणायला की देव झोपा काढतात".